

Je vysazování rostlin do přírody opravdu tak škodlivé?

V poslední době bylo publikováno několik pojednání o škodlivosti vysazování rostlin našich i cizích do přírody. Chtěl bych reagovat na příspěvek P. a M. Lepších a K. Boublíka Hlavně nic nevysazovat! (Zprávy Čes. Bot. Společ. 43: 343–345) a to 1) na přesazování našich vodních rostlin a 2) na vysazování cizích rostlin do přírody.

1) Dlouhodobý přirozený výskyt určitého druhu vodních makrofyt na jedné konkrétní lokalitě je spíše výjimkou, běžná je migrace vodních makrofyt po krajině umožněná snadným přenosem jejich diaspor hlavně vodními ptáky a vodním proudem. V krajině v období před regulací řek a před zintenzivněním produkce ryb v rybnících a tůních byl dostatek nádrží s vhodnými podmínkami pro určitý druh makrofyt. Jestliže tedy vodní pták přenášel jeho diasporu, byla slušná pravděpodobnost, že se jich alespoň občas zbaví právě na místě, kde budou pro tento druh vhodné podmínky. Pokud tedy výskyt na předchozí lokalitě posléze zanikl z důvodu změněných podmínek (např. z důvodu úspěchu), bylo pravděpodobné, že již rostl na dalších lokalitách ve stejném území. Jednotlivé druhy vodních makrofyt se tak stěhovaly po určitém území. V současné době tomu tak už není. Tůň a rybníků vhodných pro výskyt specializovanějších druhů vodních makrofyt je jen nepatrné množství, a jestliže někde taková nádrž vznikne, je jen malá pravděpodobnost, že právě do ní pták přenese diasporu vzácného druhu. Bez pomoci botanika, který (na rozdíl od ptáka) zná požadavky jednotlivých druhů a ví, kde se vhodná nádrž nachází, a který vodního ptáka může v přenosu diaspor nahradit, se snadno může stát, že druh v území vyhyne, zvláště v současné době, kdy státní ochrana přírody prakticky rezignovala na ochranu lokalit ohrožených druhů vodních makrofyt. Jako typický příklad současného přístupu státní ochrany přírody k lokalitám ohrožené vodní vegetace lze uvést bývalou národní přírodní rezervaci Žehuňská obora. V ní se nacházelo sedm malých rybníčků, které měly nejlépe vyvinuté porosty ohrožených druhů vodních makrofyt ze všech rybníků v nymburském okrese. Jeden z nich byl v roce 2002 zarostlý rdemem Zizovým (*Potamogeton × angustifolius*, jedna ze dvou existujících lokalit v ČR), jeden lakušníky (*Batrachium rionii*, *B. trichophyllum*), ve třech na sebe navazujících rybníčcích byly porosty druhů *Potamogeton gramineus*, *P. lucens*, *P. natans*, *P. × fluitans*, *P. acutifolius*, *P. pusillus* s. s., *P. trichoides*, *Chara vulgaris*, další je celý zarostlý porosty druhů *Utricularia australis* a *Potamogeton natans* a v posledním jsou porosty *Utricularia australis*, *Potamogeton natans* a *Chara delicatula* (jedna ze dvou existujících lokalit asociace *Charetum delicatulae* v ČR). Rybníček se rdemem Zizovým byl zrušen po roce 2002 ještě v době existence NPR Žehuňská obora, ostatní rybníčky byly při novém vymezení (zmenšení) a přejmenování NPR z rezervace vypuštěny.

2) Vysazování nepůvodních rostlin do přírody a zvláště do přírodních rezervací je jistě zavrženíhodné. Je ale vhodné jeho nebezpečnost uvést do souvislosti s činnostmi jinými. Mnohem nebezpečnější totiž je pěstování cizích rostlin na zahradách, a to proto, že tato činnost je mnohem častější než vysazování těchto rostlin do přírody. Tomu nelze nijak zabránit, protože právě k tomuto účelu jsou zahrady určeny. Pokud se nějaký druh pěstuje na zahradě, dříve či později se do přírody a do přírodních rezervací dostane a to nejrůznějšími způsoby, nejčastěji s vyvezeným odpadem. Jako typický příklad lze uvést národní přírodní rezervaci Libický leh. V NPR (mimo dálnici a hájovnu, které jsou součástí NPR) bylo zaznamenáno 85 druhů v Čechách nepůvodních, z toho z vyvezeného odpadu se rozšířilo 40 druhů, vysazených bylo 20 (v tomto případě to byly pouze dřeviny a to před zřízením rezervace, rostou zde však dosud). Tento stav je bohužel ve státě s kocourkovskými tradicemi neřešitelný. Že vyvážení odpadu do rezervace nevyřeší Agentura ochrany přírody a krajiny ČR nepřekvapuje. Před čtyřmi lety jsem tedy soukromé skládky domovního odpadu v rezervaci ukázal České inspekci životního prostředí a dozvěděl jsem se, že pokud nebude pachatel chycen přímo při činu, nedá se s tím nic dělat. Z ČIŽP napsali na obecní úřad ve Velkém Oseku a starosta jim odpověděl, že obecní úřad do rezervace žádný odpad nevyvážá. Tím vše skončilo. Uplynulo několik let,

pěšinky vedoucí od jednotlivých rodinných domků ve Velkém Oseku a chat v Osečku do lesa jsou stále stejně frekventované a na jejich konci se v rezervaci rozrůstají soukromé skládky a z nich se šíří cizí druhy.

Je otázkou, co má udělat botanik, který se nehodlá řídit výzvami k nevyasování rostlin do přírody, protože nemá důvěru ve schopnosti státní ochrany přírody něco zachránit. Publikovat vysazení normálním způsobem nepřichází v úvahu, protože hrozí nebezpečí, že by nějaký orgán mohl vzít výzvu P. a M. Lepších a K. Boublíka k trestání přesazování ohrožených druhů vážně. Doporučuji proto sdělit vysazení autorovi příslušného rodu v Květeně ČR, protože se dá předpokládat, že mezi autory Květeny ČR není žádný udavač, který by pachatele oznámil příslušným orgánům. Druhou možností vidím v tom, že by Zprávy ČBS zavedly stálou rubriku, která by se mohla jmenovat třeba „Upozornění na záškodnickou činnost“, v níž by mohla být publikována anonymně sdělení např. tohoto typu (vymyšlený příklad): „Dne 18. 7. 2009 byl v Labi v Osečku na dvou místech (u pravého břehu na říčním km 72,2 a 72,0) pozorován *Potamogeton perfoliatus* (celkem 20 m² porostů), který tam neznámý pachatel přesadil dne 25. 7. 2006 z Labe pod Nymburkem. Důvod přesazení byl tento: před rokem 1977, kdy byla zahájena lodní doprava uhlí do chvaletické elektrárny, patřil *P. perfoliatus* k běžným druhům v Labi mezi Velkým Osekem a Neratovicemi (celkem 66 lokalit), během 20 let lodní dopravy uhlí poklesl vlivem častého vlnobití počet lokalit na 3 (nejvýše položená lokalita, kde *P. perfoliatus* přežil, byla pod Nymburkem), po ukončení lodní dopravy uhlí (v roce 1996) se během následujících 10 let počet lokalit tohoto druhu zdevítinásobil, proti proudu nad Nymburk se ale nedostal – z toho důvodu sem byl přesazen uměle, aby se původní rozšíření obnovilo. Anonymus.“

Pokud by takováto rubrika nebyla pro Zprávy ČBS dostatečně seriózní, mohla by být založena v jiném časopise.

Jaroslav R y d l o

Sázet či nesázet? Rozšlapané bábovičky, populační biologie šíření a svatý Grál floristiky

Na stránkách Zpráv ČBS se rozběhla diskuse o vysazování rostlin do přírody (Kaplan et al. 2007, Lepší et al. 2008). Oba příspěvky se shodují v tom, že cílené vysazování je (skoro vždycky) nevhodné; přímo zavrženíhodné je tehdy, pokud je prováděno znalými botaniky bez dobré dokumentace. S tím vším je možno souhlasit, nicméně argumenty pro a proti je přece jen třeba prozkoumat podrobněji.

V této souvislosti chci zdůraznit, že jsem si dobře vědom toho, že věc je rozsáhle regulována legislativně, a to jak pro druhy (některé druhy jsou chráněné a manipulace s nimi je omezena zákonem), tak pro stanoviště (některá území jsou chráněná a zásahy v nich jsou omezeny zákonem). To ale neznamená, že nemá cenu pro a proti diskutovat. Jakkoliv tyto případy pokrývají velké procento potenciálních „výsadeb“, zdaleka nepokrývají všechno. Navíc je potřeba mít na paměti, že tyto zákony vycházejí z určitého primárního názoru (zřetelně blízkého citovaným pracím) a nikoliv naopak. Je proto třeba neustálá odborná diskuse, aby se ukázalo, zda důvody, které vedly legislativce k těmto rozhodnutím, stále trvají, či jsou s postupem času ještě silnější či naopak slabší.

Argumenty proti vysazování

Na začátek je třeba rozlišit, že může jít o tři odlišné případy: vysazování zcela nepůvodních druhů (jako ty opuncie a saracenie), vysazování středoevropských druhů na lokality, kde nerostou (třeba aldrovandka), a nakonec posilování populací vzácných druhů dosazováním na lokality, kde tyto rostou. Všechny tři případy lze samozřejmě nahlížet jako jednu věc, jen se liší měřítkem, ale z praktického hlediska jde o věci dost